

Особливості кримінальної відповідальності неповнолітніх

*Зимогляд І.І., студентка Ю-24 юридичного факультету СумДУ
Науковий керівник - Кононенко О.Я., ст. викладач кафедри права*

Однією з найважливіших ознак розвитку суспільства є сформованість його відношення до молоді, адже правильно вихована молодь – це запорука стабільного суспільства в майбутньому. Метою даної роботи є визначення особливостей кримінальної відповідальності неповнолітніх.

Злочинність неповнолітніх у будь-який час викликала підвищену увагу суспільства та держави, оскільки діти – це стратегічний резерв соціально-економічного розвитку країни. Поширення серед дітей злочинних форм девіантної поведінки загрожує прогресу суспільства. Тому запобігання даному виду злочинності та зменшення рівня криміногенності неповнолітнього середовища в умовах становлення і розвитку демократичної правової держави в Україні залишається одним із важливих напрямків внутрішньої політики держави та пріоритетним напрямом діяльності органів внутрішніх справ [6].

Дослідженню даної теми приділялася досить велика увага науковців та правників, зокрема її розглядали: Єрьоменко Г.І., Неледва Н.В., Сташис В.В., Пащенко В.М., Жмудь В.М., Максудов Р.Н., Назимко Є.С.

Необхідність виділення в окреме криміналістичне дослідження злочинності неповнолітніх пояснюється багатьма причинами. По-перше, важливістю та масштабністю завдань щодо охорони життя неповнолітніх та формування у зв'язку з цим державної політики спрямованої на забезпечення життя та здоров'я молоді. По-друге, особливості в природі та мотивації злочинів, що скоюються неповнолітніми. По-третє, тісно пов'язаний з цими особливостями рівень та структура злочинності, висока злочинна активність підлітків.

Як слушно зазначає В.В. Сташис, сучасному стану злочинності неповнолітніх притаманні такі кримінально-правові та кримінологічні риси, як організованість та груповий характер, адже так можливість допустити помилку при здійсненні злочину стає мізерною, інша риса – зухвалість та жорстокість при вчиненні злочинів, участь у складі груп дорослих злочинців [7, с. 5].

Для того, аби говорити про кримінальну відповідальність неповнолітніх, необхідно спочатку з'ясувати, як до цього питання ставляться самі підлітки. Як зазначає В.М. Пащенко «Відповідно до анонімного анкетування проведеного серед учнів загальноосвітніх шкіл 77% опитуваних впевнені, що хуліганство не може кваліфікуватися як злочин, а нецензурні висловлювання у громадських місцях половина підлітків навіть не вважає за правопорушення; 40% - не знають, що зберігання зброї (вогнепальної чи холодної) є злочином; 40% опитуваних вважають, що за викрадання майна (держаного чи приватного) не передбачене покарання у вигляді позбавлення волі. Абсолютна більшість неповнолітніх (66%) вважають, що кримінальна відповідальність за тяжкі злочини (розбій, грабіж, звалтування та інші) настає лише з 16 чи навіть з 18 років» [5, с. 11-12].

Відповідно до Закону вік кримінальної відповідальності – 16 років. Лише за обмежене коло навмисних злочинів, окремо зазначених у Кримінальному Кодексі України, до кримінальної відповідальності можуть залучатися особи з 14 років. Стаття 98 КК визначає такі основні види покарань: штраф; громадські роботи; виправні роботи; арешт; позбавлення волі на певний строк [3].

Та хотілося б звернути увагу на таке відкрите і актуальне питання сьогодення, як відновне правосуддя. Указом Президента від 8 квітня 2008 року було затверджено «Концепцію реформування кримінальної юстиції України», одним із пріоритетних завдань розвитку якої визначено розвиток інституту відновних процедур і примирення між сторонами кримінального провадження. Неабияке значення має дана концепція у розгляді справ, щодо правопорушень неповнолітніх, як особливої категорії злочинців.

На думку Неледві Н.В. «Відновне правосуддя є перспективним підходом до реакції держави на злочин та його наслідки, до розв'язання кримінально-правового конфлікту у межах кримінального процесу. Відновне правосуддя має великий потенціал для вирішення провідного завдання кримінальної політики держави, а саме запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими так і іншими особами. Відновний процес спрямований не тільки на

покарання, а також на залагодження стосунків, відновлення спокійної атмосфери в суспільстві та повернення правопорушників до нормального життя» [4, с. 161].

Відновне правосуддя має декілька форм. Найрезультативнішою формою відновного правосуддя стосовно неповнолітніх, на думку багатьох вчених, є медіація. Науковці по-різному дають визначення терміну «медіація».

В. Жмудь, наприклад визначає медіацію як метод забезпечення ефективного розв'язання проблеми відшкодування моральної та матеріальної шкоди, що надає можливість сторонам впливати на рішення, яке приймається у справі, допомагає зняти емоційне напруження [2, с. 13-14].

У той же час на думку Г.І. Єрмоєнко, медіація – це процес переговорів щодо вирішення спірного питання, до якого залучається нейтральна третя сторона – медіатор (посередник), що проводить цей переговорний процес, вислуховує аргументацію сторін з приводу суті спору й активно допомагає їм зрозуміти власні інтереси, оцінити можливості компромісів і самостійно прийняти рішення, що задовольнило б їх. Тобто медіація є одним із так званих альтернативних способів врегулювання спорів, ефективність якого надзвичайно висока в усіх країнах, у яких запроваджено цей інститут [1].

Отже, притягнення до кримінальної відповідальності такої категорії населення, як неповнолітні має свої особливості. Це зумовлено тим, що особи віком до 16 років мають недостатньо сформовану соціальну свідомість. Також можна зробити висновок, що на сьогодні система притягнення неповнолітніх до кримінальної відповідальності є недосконалою і потребує внесення змін та доповнень. Створення в Україні чітко сформованого інституту відновного правосуддя – це один із важливих кроків на шляху до гуманного, справедливого, а значить стабільного суспільства.

Література:

1. Єрмоєнко Г.І. Медіація як спосіб вирішення суперечок. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://innovations.com.ua/ua/interview/13281/temp>
2. Жмудь В. Запровадження процедури медіації (примирення) у законодавстві України / В.Жмудь // Юстиніан. – 2008. - №6.
3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 5 квіт. 2004 р. // Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 25-26.
4. Неледва Н.В. Відновне правосуддя як спосіб розв'язання кримінально-правового конфлікту: Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету.
5. Пащенко В.М. Особливості злочинності неповнолітніх// Проблеми протидії злочинності неповнолітніх: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (20-21 квітня 2006 року) / За заг. ред. д.ю.н., проф. В.П. Петкова, к.ю.н. Цимбалюка М.М. - Кіровоград: Кіровоградський юридичний інститут ХНУВС, 2006. - 150с.
6. Рішення колегії МВС України «Про підсумки оперативно-службової діяльності органів і підрозділів внутрішніх справ України за 2011 рік та основні завдання щодо посилення роботи на пріоритетних напрямках у 2012 році» від 17.01.2012 №1км/1.
7. Сташис В.В. Питання боротьби зі злочинністю неповнолітніх: Зб. наук. праць АпрН України. Інститут вивчення проблем злочинності. – Вип 8. – Харків: Право 2004.

Міжнародно-правове забезпечення стабільності та безпеки суспільства: матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів та студ. юридичного фак-ту, м. Суми, 25 травня 2013 р. / Ред.кол.: А.М. Куліш, М.М. Бурбика, М.І. Логвиненко, В.М. Семенов, А.В. Баранова. — Суми: СумДУ, 2013. — С. 179-180.